

АЛЕКСАНДЕР ПОП

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

ІРИНИ ДИБКО

У вдячності за угодження вийти книжці друком присвячую
її моєму мужові д-р Борисові Филипчаківі.

ІРИНА ДИБКО

ПЕРЕКЛАДИ

IRYNA DYBKO

T R A N S L A T I O N S

from English

1981

ІРИНА ДИБКО

П Е Р Е К Л А Д И

з англійської мови

Подані пояснення і заключення про філософічну поему А. Попа
взяті з книги *The Norton Anthology of English Literature*.

1981

diasporiana.org.ua

**Обкладинка у виконанні
мистця Богдана Божемського**

Тираж 500 прим.

ВІД АВТОРКИ

Мої переклади деяких творів англійських письменників 17-го ст. не є лише виявом принагідного зацікавлення. Тема творів цих письменників, які я тут переклала українською мовою, зокрема Александра Попа „Нарис про людину” лиш поглибив мої роздуми, бо стежину до них вже від моєї юности простелили твори наших письменників-мислителів. Закликував до роздумів своїми афоризмами Сковорода: — „пізнай себе”, або „копай криницю у своїй душі, щоб водою її зросити не лише свої поля думок, але й сусідні”.

Не буде помилкою думати, що кожного з нас у житті, раніше чи пізніше, хвилює питання: — хто я? Хто я — людина? Яке моє ставлення до довкілля, до народу, з якого я вийшла у світ? А приглянувшись усім явищам природи, не можливо не роздумувати — хто дав їм початок?

Тоже „Нарис про людину”, як і „Нарис про правду”, близькі моїм роздумам, і я вірю, що будуть близькі й не одному читачеві, якому теж не чужі хвилини таких роздумів, що беруть думки „за руку” й ведуть до тих спроможностей розуму, які можуть торкнутись величі прикмет Духа, ось тої бездонної „криниці”, про яку писав Сковорода. В сьогоднішньому часі життя в державних устроях, просякнутих матеріалізмом, жорстокою диктатурою, вияви духовости обмежені до найпримітивнішого рівня.

У творі нашого мислителя Юліяна Вассіяна „Степовий Сфінкс” читаємо: „Трудність жити людиною в сучасному світі

переросла нормальну міру небезпек”, і далі „... наочність похилої площі спаду людського рівня така загальна та у виявах така яскрава, що з видовища цього зринає убивчий сумнів, чи була людина т и м, за кого себе вважала, або ким прагнула стати, чи взагалі звук „людина” має якийсь окремий, своєрідно тонований глузд у світі”.

Який добірний переклик думок Вассяна з „Нарисом про людину” А. Попа. Значить, сімнадцяте і двадцяте сторіччя, визначаємо органами чуття, бо у світі Духа вони не знають часу; а вибранці Його стають своїми творами тим голосом у житті, що кличе з полону розбещених органів чуття, які зупиняють в погоні лише за матеріальним добробутом той голос і апелюють до залишків совісті в диктатурах, які своїми законами кладуть людину в „прокрустове ліжко”.

Твори наших велетнів та письменників-мислителів інших націй вказують, що людина таки мусить побороти всі негативні прояви в житті, бо вона не випадковість, а створіння Того, Кого навчив нас називати „Отче наш” — Ісус.

За словами Вассяна „Бога треба здобувати на бойовищах упадку, зневіри і сатанічної злоби”, а далі „... там тільки спалахне яскраве світло Божої величі, де з надлюдським запалом погашено всі світла віри”. „До Бога підійматися можна тільки душею”...

Ось такі думки нашого, може, й призабутого або декому й не знаного мислителя Ю. Вассяна, спонукали мене перекласти з англійської мови ці твори.

Чому звертають увагу твори, в яких є роздуми над Всетворцем, всесвітом, над прикметами Духа?

Відповідь на це питання й осуд — залишаю читачам.

Ірина Дибко.

АЛЕКСАНДЕР ПОП, англійський поет, народжений в 1688 р., відійшов у потойбіччя в 1744 р. Його більші і важливіші твори, це переклад Гомерової „Іліяди” й „Одисеї”, „Есей про критику”, і „Нарис про людину”.

„Нарис про людину” — це твір, в якому Поп висловлює свої ідейні переконання у філософічно-роздумувальний спосіб про Всесвіт, природу Землі і місце людини на ній. Він теж обстоює діла Божі супроти людини, в цьому він не керується лише теорією християнства, бо в свою поему включає й аналізує людей, котрі із тих чи інших причин не ознайомилися з наукою Христа, тому його поняття про ставлення людини до Бога універсальне і в рамках раціоналізму.

„Нарис про людину” присвятив Поп своєму приятелеві дукові Сін-жун Вісконтові Болінгбрукові, який у розмові й дискусії з ним помагав йому в кристалізації оптимістичних поглядів у писанні поеми.

„Нарис про Людину” він написав у двох Посланнях, з яких перше складається з чотирьох листів, а друге він тільки почав і залишив не докінчене. В першому листі Поп пояснює ядерний порядок і добро у Всесвіті та правильність існування людини. В другому листі звертає увагу на те, як людина може дійти до психологічної гармонії сама з собою, зрозумівши себе і тим самим створивши підставу для чесного життя в суспільстві, але перш за все звертає увагу, що почування й емоції (добрі чи деструктивні) мусять покоритися директивам розсудку, ума. В третьому листі він прикладами звертає увагу на егоїзм людини в суспільстві і на нашу залежність від суспільства, на світ тваринний і на нашу вроджену прикмету доброзичливості й милосердя. В четвертому листі Поп зупиняється над щастям людини, яке може кожний

осягнути, бо воно залежне від чеснот, якими людина повинна керуватися у взаєминах з іншою людиною, а саме, любов'ю ближнього і любов'ю Бога.

Ще в другому і третьому листі Поп звертає увагу, як людина може від'ємними рисами свого характеру і неправильним соціальним устроєм порушити основну гармонію й добро космосу, подані в першому листі.

В другому посланні є лиш початок першого листа з моттом про стан і природу людини до себе самої, як особистости. Кінчає Поп, що людина є „слава, жарт і загадка світу”.

А Л Е К С А Н Д Е Р П О П

НАРИС ПРО ЛЮДИНУ

Послання перше: про природу і місце людини у всесвіті.

Пробудись Ст. Джане, покинь всі справи малі,
хай ними турбуються горді королі . . .
Бо ж часу небагато дарує нам життя,
Не приглянувшись усьому — доходим до кінця.
Тож збагнімо загадковий світ людини,
найвищий твір був створений не без причини.
В поля, де шепчуть трави, зайдімо хоч на мить.
І у сад, де овоч заборонений манить.
Погляньмо у життя незбагненні простори:
Що криє в собі бачене? Що неозоре?
Пройдімо всі стежини, збагнімо всі висоти,
бо йдучи ними сліпо — знаходимо турботи.
Посміймося й сумуймо, як знайдемо причини.
Виправдуймо Божі дії супроти людини.

1. Про Бога на висотах, людину на долині,
що можна, з точки зору, що дана людині,
сказати або до висновку прийти,
про всі, які відомі Богу лиш світи?
Знають Створителя світи-світів усі.
Людині ж пізнати Бога судилось на Землі.
Чий зір в неосяжні простори може пройти —
бачити, як всесвіт творять зоряні світи.

Як сузір'я й планети довкола сонця кружляють,
які люди і створіння на них проживають?

Чому нас Небо створило в світі цьому,
у рамках неспроможностей та й не в одному.

Чому ми не йнакші, лиш такі, як є?

Чи тіло і душа у цілості одній жие?

Чи у житті прийняті теорії і чини,
є у законі Бога, чи лише людини?

2. В полоні нескінчених здогадів, людино,
поки в своїх міркуваннях знайдеш причину,
чому, немічна й мала, й не бачиш всього ти?
Раніш, чому не слабша й не сліпа — відповідь знайди!
І запитай же, людино, матір-природу,
чому саме дубам кремезну дала вроду,
чому дужчі і вищі та й сильніші вони,
аніж менші й ніжніші стебелинки трави?
Чому в височінь дуби виростають
і своєю тінню довкілля вкривають?

У сузір'я місяцям питання ти пошли:

чому дуже менші ніж Юпітер вони?

Чом доходять вершини до обмежених висот?

Так створив усе Найвищий Ум — Бог Саваот

І на гіднім поземі створив Бог людину,

Чи на сумніви в Його правильність є причина?

Людина в безконечнім труді на шляху життя,
в тисячних зусиллях частинку цілі осяга.

Здавалось би, людина основною є на Землі,
у сфері незнаній — другорядне місце її,
лиш торкне об велич, лиш наблизиться до цілі;
ми лиш частину бачим, а цілості невсилі.

Коли кінь гордий знатиме причину,
чому приборкують його, щоб носив людину?
І віл тупий, що землю оре, розбива,
чом богом Єгипту, то жертвою бува.
Тож чи може гордість і обмеження людини,
збагнути свої дії, пристрасті; початкам і кінцям причини;
Чом діяти, страждати, здержувати і спонукувать себе?
Чому людина то рабом, то божеством стає?

Тож не кажи, недосконалий чоловіче, що Неба це провина.
Це радше досконалість в нім така, якою будь повинна.
Мірилом знання є стан і місце людини,
її світ, це крапка, її час — хвилинка.
Осягнення досконалости — ціль в людині житті,
не важно у якому то буде часі.
Щасливий є сьогодні, в когось, світ,
як був, комусь, тому вже тисяча літ.

3. Заховало Небо — книгу долі від нас.
Нам лиш дарує одну сторінку життя час.
Знання долі — кому судилось на Землі—
тварині чи людині, чи її душі?
Чи могла б овечка кінець свій оминати,
якби людиною довелось їй бути?
Чи серед квітів живилась би травною,

радіючи, в довір'ї, людською рукою?
І розбавлена до останньої хвилини,
у незнанні, що ніж несе рука людини.
Незнання майбутности ласкаво нам дане,
щоб долю наших завтра, насліпо зустрічати,
і в накресленім, Небом, колі проживати.
З Бога всевидючістю зрівнятися хто може?
Щоб смерть героя бачити і пташки кінець схожий.
Атом, що вибухом все поверта в руїну,
а новим світам дає на життя причину.

Надійся покійно, окрилено, мов птах, ширяй,
І поки зустрінеш кінець свій — Бога величай!
Що судилось завтра — не тобі це знати,
Майбутнє — Бог надією велів зустрічати.
Вічним джерелом б'є надія в груді,
Вір, як не нині, то завтра щастя буде при тобі.
Душа, в ув'язненні далеко від дому,
спочиває, щоб розгорнутись у світі тому . . .

О, невивчений ум в індіянині
чує Бога у вітрі, бачить у хмарині.
Його душу наука не збила зі шляху,
не понесла у всесвіт в дорогу молочну.
Нескладна природа, йому на вершині
дала мале небо, на горі в хмарині.
В обіймах лісу — його світу тишина,
На острові, серед вод, проводить життя,
хоч невільник, та рідну землю посідає,
там, золота жадного, християнина немає!

Лише жити — це його шире бажання,
не хоче крил янголів, ні серафимів палання,
бо вірить, що у справедливому небі —
вірний пес буде другом в потребі.

4. Тож іди, наймудріший, взявши в руки сумління,
зважуй, опрокидуй справедливість Провидіння.
Недоліки знайди в усьому, де лиш забажеш:
— Ось тут Бог дав замало, там — замного добачеш.
Ти собі скрізь і в усьому завжди догоджай,
для спорту й апетиту звірину вбивай.
Якщо ж у житті будеш чомусь нещасливий,
кричи у розпуці: — Це Бог несправедливий;
Щоб Небом міг оволодіти — волю дав рукам,
створив безсмертне тут, а досконале там,
схопив всю рівновагу і Божу патерицю,
у свої горді руки, у свою правицю,
став суддею перед Справедливости порогом
і зробив себе над своїм Всетворцем богом!

У гордих осудах наша неправильність уся;
покидаєм часто Землю і премось в небеса.

Націлилась гордість в місцях блаженних поселитись,
щоб у висотах неба янголами зробитись.
А пиха й честолюбність почала бунтувати:
— Чому лиш янголом, якби так Богом стати . . .
Змінить права і Божий лад хочеться людині.
І протиставляться гріхи — Вічності причині.

5. Поглянь, як зорі сяють — яка ж в тім причина?

і все, що є — кому належить на Землі?

Гордість підказує, як мала дитина:

— „Усе, що тільки є, належить лиш мені.

І служить лиш мені природи сила вся,
і квітів пахощі, і пелюстків краса.

Троянди й виноград щороку оживають,
і нектар дарують, і росами сяють.

А копальні приносять всі скарби землі.

Здоров'ям напоюють джерела усі.

Бездонне море до моїх лише послуг.

А пташині співи ніжно пестять слух.

Сонце гріє і сяє світанкам моїм.

Вся Земля — мій підніжок. Небо — бальдахим”.

Але, чи ж не вина природи ласк, із точки зору,
як горючі сонця смерть приносять без вибору.

Коли землетруси й шалені тайфуни гуляють —
цілі міста і континенти в могилу скривають?

„Ні” — це всемогутності необмежена причина,
що на всі події має оправдані права.

Чи все в них досконале? Бути повинна б людина?

Якщо і в законах природи розбіжність бува . . .

А чи розбіжності в житті людину не стрічають?

Чи дощів і соняшних днів люди не бажають,
непроминаючих весен, безхмарної блакиті,

чи в задумі й стриманості — всі дні людей прожиті?

Якщо землетруси, пошесті не в Неба плянуванні,
щож за причина в Борджій* і Каталін* існуванні ?
Хто причини ті вгадає? — Хіба Той, чия рука
окрилює бурі, хвилі океанів підійма,
жорстоким честилюбством уми цезарів сповняє
і на Олександра Великого *кончук* дозволяє?

У джерелі гордості, лише у гордості людини
знайдемо на всі моральні і природні причини.

Тож —
чому обвинувачуєм і оправдуємо Небо?
На відповідь — нам покоритись треба.

Можливо, що в житті усе кращим виглядало б,
якби життя лиш згоду і в усім чесноту знало,
Якби вітрів буйних плеса вод, ні воздух не знали.
Якби наш ум ніколи пристрасті не турбували.

Однак наше існування є в стихійній боротьбі —
і складником основним бувають пристрасті в житті.
Тож загальний лад, здавен-давна із споконвіку,
є по-своєму в природі і є в чоловіку.

6. І щож тепер, куди злітатиме людина?
В простори янголів чи вище у вершини.

* Пояснення на ст. 17.

А, коли погляне вниз, почерез висот межі —
захоче силу буйволів і хутра ведмежі.
Потім до своїх послуг увесь звіринний світ Землі
Схоче покорити, силу їх привластити собі?
Бо природа всіх звірят справедливо наділила,
одним прудкість дала, в інших владу має сила.
Додати їм чи відняти не треба нічого,
всі звірята, комахи щасливі з усього
Чи була б обдарована умом людина —
Щаслива із нічим,
Якби Ласка Неба не благословила усім?

Щастя людини /якби її пиха могла знайти/
це не бажати поза свої спроможності пройти.
А жити в світі природних прикмет, які посідає.

Чому зору мікроскопного людина не має?
Просто, що не мухою судилось їй бути.
Чом кращий зір потрібний — слід збагнути,
щоб мушинку побачить уміти,
а значення Неба не зрозуміти?
Чи тонкощі доторку людині потрібні,
щоб відчутти страх на агонію подібний?
Якби людина слух в суперлятиві мала,
тоді б усі звуки світу громом відчувала,
і тони космосу приголомшили б її.
Щойно просила би Небо, людина, тоді —
щоб чуття не кращі, а ті, що має мати,
щоб лиш спів пташки й подув вітру відчувати.

Хто не визнає мудрости Провидіння і добро,
в чому обдаровує і що не дає Воно?

7. Як всесвіту віддаль простягнулась без кінця,
так від мірил змислів — сила ума зліта.
І є розбіжності сприймання в усьому на землі;
від міріяд зелені почавши в залюдненій траві.
І у скрайній протилежності є й прикмети зору:
Рися очі сяють, а крета тьмяні без вибору.
І проникливість нюху пса в якій різниці
до імпульсивно-завзятої левиці.
А слух, що ловить звуки в повені життя,
і тріолі пісень, що приносить до лісу весна.
Вибагливо-ніжний доторк має павучок —
не нищить своїм ходом павутиння ниточок.
У бджілки — витонченість чуття, щоб пізнавати:
не з трійливих, а з запашних квіток нектар спивати.
Який різноманітний інстинкт посідає безрога!
Порівняй свій ум і слона, мала ж його спромога!
Поміж чуттям і розсудком є перепона мала,
їх відчуття таке окреме й таке близьке бува!
Відображення і пам'ять — спорідненні з собою,
чуття й думки відокремленні стіною тонкою:
Палке бажання природи, щоб перепон не було,
непереможної полоси — досі не пройшло!!
Хто домінує — ум чи почуття в чергуванні,
котре в котрого справедливим посіданням?
Чи сила ума й почуття, людино, не в тобі?
Чи не все посідає ум, в одному собі?

Поглянь, як океан, як воздух і земля
стають спонтанним початком життя,
як поступає воно у височини,
в широкі довкілля, в бездонні глибини!
Буття ланцюг просторий почався від Бога;
анголи, людськість, в природі ніжності спромога,
тварина, пташина, комашка і в морях життя,
і створіння, що не бачить спромога твоя.
У тому мікроскоп не всилі тобі допомогти:
глянути від Безконечности до місця, де є ти,
а від тебе в ніщо. Чи слід нам уповати
на Вищу Силу, чи людини нижчі прикмети?

У всесвіті порожнечу залишити по собі,
і очайдушним кроком зрушити балянси всі:
У ланцюгу природи хто одну лиш ланку прорве,
чи й десять тисяч — знищення однакове прийде.
І якщо солярні тіла у чергування колі,
є в подивугідній цілості, в необхідній ролі,
тоді кінець у соняшній системі лиш одній —
зрушить балянс і приведе кінець цілості усій:
тоді злетить Земля розрівноважена з орбіти,
почнуть сонця й планети в хаосі небом летіти.
Із небесних просторів усі янголи злетять,
в знищенні шезне буття, світів-світи затремтять,
і небо в катастрофі аж до самого ядра.
Перед Божим троном задрижить природа вся.
Все те страхіття зрушить лад — чому і яка причина?
В тобі? — О шалений, хробаку нікчемний, безбожна людино!

9. Що ж, якби порошині наказала ходити нога,
чи бути головою захотіла б рука?
Що ж, якби дорікали вуха, голова і очі,
бо наказам ума покоритись не хочуть?
І були б нерозумними вимоги членів тіла,
якби бути не собою, а іншими хотіли.
Так, як безглуздим є і дорікання
за труднощі й намічені завдання.
Інколи й болі не гідні призадум,
бо все дає великий, над умами, Ум.

Усе — частинки, Велична Цілість — одна,
Природа—її тіло, а Господь — душа.
Хоч в усьому інша, але в усьому та сама,
могутня на землі, як і в небесах.
Вітром освіжує, сонцем огріває,
в зорях сяє, квітом дерева вкриває.
Живе в життях, просяка простір, обрії,
нероздільною скрізь, в невичерпній дії.
В нашій душі дихає, оживляє тіло,
є в серці, волоссі, досконало й всеціло.

І, не менше
Серафима, що любов'ю палає,
живе Бог в негіднику, що дорікає.
В Бога,
нема
висот, ні низів, могутніх, ні малих,
Він —

сповнює, вдержує,
з'єднує у рівноправності усіх.

10. Зупинись, не клич недосконалого ім'я:
що осудиш — залежатиме щастя життя.
Знай неспроможності і немочі свої,
знай обмеження, що дані Небом тобі.
Безпечний будь в руках Всемогутньої Сили,
від дня твоїх народин, до часу могили.
Природа — мистецтво не зрозуміле тобі;
Випадковість — напрям, що не бачуть очі твої;
Розбіжності — це згоди не все зрозумілі;
Частинне зло —
загалу добро, що передбачить невсилі.
Горда мстивість — мильного розсудку ділом бува;
Правда —
все, що є, добре є, на все — причина своя.

Послання друге: Про природу і стан людини у ставленні до
себе самого як особистости.

1. Пізнай себе, прослідуй Бога — нема причини.
Правильні студії людства — аналіза людини.
На клаптику серед просторів приміщена вона —
істота — в притемненні ума, велич брутална й груба.
У певності своїй — місця на сумніви немає.
В немочі — здержливості емоціям не знає.
В застою — не рішена, діяти чи відпочати.

В сумнівах — богом чи звіриною себе уважати.
Народившись, щоб вмерти, думати й помилятися.
Воліти більше ум чи тіло — повсякчас вагатися.
На міркування людини не можна уповати,
бо обмежене, чи думає мало чи багато.
У безладді і хаосі думки і почування.
У відношенні до себе — в пошані й зловживанні.
Людина рветься у висоти, то униз спадає.
Могутній володар — але й сам жертвою буває.
Правди суддя — вкинутий у помилку орбіту:
Людина — слава, блазен і нерозгаданість світу!

* Борджі — італійська родина доби ренесансу була відома із своїх немилосердних злочинів, жорстокости, у жаді володіння послуговувались зрадою, обманами, але зокрема при помочі отруї вбивали. Чезаре Борджя (1476 - 1507) був сином Папи Олександра VI, і тут він порівняний до Люція Сергія Каталіні (108- 62 п. Хр.), закланного і жорстокого конспіратора проти Римської імперії, він був обвинувачений у славних ораторіях Цицерона перед сенатом і на форумі.

ОДА ДО САМІТНОСТІ.

(Надхнення до поеми “Ode on Solitude” зродилася в Олександра Попа під впливом твору Горация: “Erode II”, в якому він прославляє невибагливість і непорочність на лоні природи).

Щасливий той, хто прагнення життя усі,
в границях своєї вітчизни зустрічає,
Хто й воздух на клаптику рідної землі —
із вдоволенням вдихає.

Кого стада — молоком, а хлібом — поля
і довкілля землі вгощає красою.
І кого вліті дерево тінню вкриває
і зогріває зимою.

Той блаженний, що без дорікань уміє
життя, години, дні і роки прощати.
У здоров'ї тіла миром ум леліє,
щоб спокоєм день зустрічати.

Як спить сном міцним уночі; в переплеті
весь час, спокій, навчання, солод розваги,
невинністю вдоволені думки усі —
для призадум наснаги.

Тож я житиму небачений, незнаний,
як умру, ридань-ляментів не бажаю.
Тихо пройду в потойбіччя, щоб і камінь
не сказав, де спочиваю.

1717

УНІВЕРСАЛЬНА МОЛИТВА

Отче усіх! Цілими віками
прославлений скрізь усіми і вся:
Святими, дикими, мудрцями,
Єгова, Пан і Йов Твоє ім'я!

Велич твоя не все зрозуміла,
лише признаються чуття мої,
що Ти добра безодня всеціла,
а очі мої дуже сліпі.

Однак дав, в невидючості моїй,
змогу розрізнити зло від добра.
Призначення дав природі усій,
а людині дана воля вільна.

Діла підказує свідомість яка,
чи й не діяти остерігає?
Навчи чіткіше, ніж моє знання
Неба хоче, пекло оминає.

Всі щедрі благодіяння Твої,
не дозволь мені знехтувати,
бо послухом є вдячності мої,
а сприймання Ласк Твоїх — заплата.

Не в кружлянні землі, в кожную днину
слід обмежити Божеськість Твою.
Не маєш мене лише — людину —
тисяча світів сповня Вселенну всю.

Не дозволь руці немічній моїй
у зловживанні громами кидати.
І всіх ворогів Твоїх на землі
осуджувати і проклинати.

Коли живу я праведно в житті,
Ласкою своєю в тім збережи.
Якщо ж не правильні стежки мої,
знайти кращий шлях — серцю поможи.

О, не дозволь на гордість нікчемну
і на безбожне дорікання даремне,
за те, що не дала Мудрість Твоя,
і що повинна би Божа Рука.

Ближнього горе навчи відчувати,
інколи й не добачити провини.
Людям милосердя дарувати,
як даруєш і мені Ти щоднини.

Обмежений я — та не всеціло,
бо в собі відчуваю віддих Твій;
Хай веде мене лиш Твоє Діло —
крізь ціле життя — аж у кінець мій.

Сьогодні ніщо, лиш хліб і спокій,
хай стануть долею мого життя.
Все інше — рішай Ти Єдиний.
У всім — нехай буде Воля Твоя . . !

Святина Твоя — космосу простори
Кивот Твій — земля, море і небо!
Хай прославляють Бога всі хори!
Пахоші природи підносяться до Тебе!

1738

НАРИС ПРО КРИТИКУ

Александр Поп, пишучи „Нарис про критику”, старався передати в епосі свого життя те, що написав Гораций у своїй „Арс Поетика”. Гораций став для Попа не лише одним з інструкторів у принципі про критику, але і взорується на ньому у своєму писанні.

В „Нарисі про критику” Поп звертає увагу, що перш за все, людина у цивілізованій атмосфері життя повинна керуватись законами природи; взоруватись у своєму писанні на творах старинних клясичних письменників, звертати увагу на правила клясичні і розвивати в собі вибагливий смак і стриманість у творах.

Частина перша

Важко сказати, де більша нестача майстерности буває чи в писаних творах, чи у хворобливих осудах вона є. Та з тих двох найменш небезпечною образою є те, що лише мучить слух, але манівцями глузду не веде.

Бувають недоречності у творах інколи лише кількох, а неточності в цезурах, про одного, аж у десятиох. Осуди наші на годинники схожі — в кожному інший час буває, а в точності довір'я кожний з нас лише до свого має.

Посеред поетів справжній геній — подія неабияка,
але посмаку доброго тону і в критиків часто не хвата.

Всі поети, і ті, що родились, щоб осуди давати —
Небесну іскру надхнення мусять посідати.

Хай вчать лиш ті, що в усьому тільки перевагу мають,
і тих, що добре пишуть, лише тоді осуджують і лають.

Правда, що автор вірить в бистроумність у творі своєму,
та хіба ж в осудах критиків, тої віри не знайдемо?!

Коли ж приглянемося ближче, заключення буде таке:
в умі, майже кожного з нас, зерно осуду росте.

На вірш природа проблиски дарує, хочби й малі,
щоб правильність вказати як його думки ще не чіткі.

Але почерк легкий, хоч би й переданий був справедливо,
в неправильних кольорах, представлений ганебно і згідливо.

Значить, неправильне навчання може спотворити правдиве,
не приглянувшись правді — буває вислід шкідливий.

Кого збентежити може заплутане навчання у школах,
хто з поверховним лиш знанням живе в напіврозумних колах . . .

Шукаючи ж за бистроумністю, здоровий глузд втрачають,
відтак, критиків, в оправдання своє і захист обертають.

Кожний однаково горить: той, що не вміє і вміє писати,
хто в душі євнуха, хто мстивістю суперника буде згоряти.

Всіх нерозумних завжди кортить із когось насміхатись,
щоби глумливими своїми насмішками утішатись.

Бувають критики, що в осудах гіршим хистом володіють,
ніж нерозумний Мевюс,¹ на злість Аполлонові, писати вміє.

Хто почина для дотепу писати, як у поетів то буває.
Ставши ж критиком, доказує, що на те хисту в нього немає.

Хто з них ні бистроумним, ні критиком не спроможний стати,
як і тяжкого мула ні конем, ні ослом не можна назвати.

Недовчених дотепників чимало на нашій острові,
як комах у мілинах Нілю,² що до життя лиш півготові.

Недокінченій усячині і звання нелегко дати,
її сумнівне покоління у кількості такій багатій!

Їх всіх підрахувати — мови стосотної потрібно,
лиш один пустий дотепник втомити, людей сто, є здібний.

¹ Мевюс — нерозумний поет, описаний Вергілієм в „Екльозі III” і Горациєм у „Пісні X”.

² У далекій давнині вірили, що численна кількість форм життя, спонтанно розмножувалася в урожайній прибережній мілині ріки Нілю.

Та ти, як своїм зусиллям хочеш заслужить на славу,
і називаєш критиком себе, шляхетним, не лукавим —
знай межі досяжностей своїх, себе самого певний будь,
спроможностей ума в науці й добірності, не забудь.

Поза глибінь свою не поринай і обачно жий завжди.
Де розум з тупістю стрічаються — те місце зазначи . . .

Натура у всьому призначає обмеження не без причини,
присмирює удавану мудрість у гордої людини.

Як Океан, природа: в одному місці землю здобуває,
в другім пісковища широкі простори залишає.

Тож хоч і пам'ять переважає у душі —
сила розуміння часом в'яне у тобі.

Там, де світла теплої уяви граються і сяють,
м'які риси пам'яті топляться і кудись щезають.

В ділянці науки, лиш одній, геній може бути.
Таке просторе є мистецтво, умові — обмеженим судилось бути.

Не тільки в границях одного мистецтва геній буває,
часто, лише в особливій ділянці, його увага вся.

Інколи, як королі, раніш осягнене втрачаємо,
лиш в порожніх амбіціях минуле продовжаємо.

Наслідуй природу, керуйсь законами її в осудах своїх,
бо її прикмети однакові бувають у людей усіх.

Непомильна є природа, божественно осяяна вона,
незмінна, прозоро-чиста, у всесвітній ясності уся.

Життя, силу і красу природа всім нам уділяє.
То джерелом початку й кінця, то мистецтву іспитом буває.

Мистецтву черпати з багатств своїх нагоду приносить,
без пиhi домінує і похвал собі не голосить.

У здорово-чистім тілі живе і говорить душа —
духовістю кормить і дає силу тілу вона.

Душа, хоч не бачена, в усіх ділах людини живе,
кожний чин унапрямлює і всім нервам поживу несе.

Кому Небо щедро дарує для розуму скарби свої,
бажає, щоб дужче користувався ними в житті;
бо осуд і розсуд в конфлікті часто проживають,
хоч на меті, як чоловік і жінка, взаємну поміч мають,
щоб унапрямлювати Музу, як на шаленім коні мчить,
здержувати буйну швидкість, якщо надто він спішить.

Як окрилений Пегас — надхнення поета повинно бути,
по його запалі й завзятті — можна напрям збагнути.

Не нами встановлені, лиш пізнані правила давні —
належать до природи і є методами її;

Природа, як і свобода — живе у межах своїх,
після тих же прав, що сама встановила їх.

Послухай, як вчена Греція творить корисні права,
коли присмирює, коли дає волю полетам вона:

На Парнаса вершині синів своїх в висотах проявляє,
вказує на шлях важкий, як кожний з них туди ступає.

Ціну безсмертя на найвищі шпилі поклала,
й переконливо, їх уми, туди спрямувала.

Щоб Небом приданими дарами користувалися вони,
приклади величі дороговказом і наукою були.

Щедрі критики, поетів вогні довкруг роздували
і захоплюватися ними весь світ научали.

Тоді, їхня критика, прислугою Музі ставала,
щоб любленою більш була — в чарівні шати одягала.

Але грядучі уми від принципів цих відійшли,
не здобувши Музи — прислузі залицялися вони.

І проти поетів повернули свої руки,
зненавиділи тих, що не щадили їм науки.

Ось так модерні фармацевти — мистецтво навчали,
Лікарськими рецептами — докторами ставали.

Зухвало-самопевні у мильних правилах усіх,
приписували, вказували, дурнями звали вчителів своїх.

Дехто з них так кинувся на листя авторів старовини,
що стільки шкоди, ані міль, ні час не вчинили, як вони.

Хто простим способом, нудними вказівками навчає,
як і після яких правил поет писати вірші має.

І ось таким то чином показують знання своє,
а те, в свою чергу, пояснює їх значення мале.

Ти, що спрямуєш осуд свій на правильну стежину,
пізнай, як слід, з давніх часів дієву людину;
її сюжет і полет, що скривають сторінки усі,
її віру, державу і генія з епохи і часу її.

Як те не стане перед очі й не будеш на увазі мати,
лише чіплятися можеш; та не берись критикувати.

Полюбиш Гомера твори і не байдужі будуть тобі —
читай, любуйся вдень, щоб над ними призадуматись вночі.

Із задуми погляд свій сформуй, і максимуму ти докажи,
потім всі злети Музи у її висоти простежи.

Просліджуй твори Гомера, порівняй і вчуваючись читай,
а тоді, всі завваги, Мантуана Музою¹ подай.

¹ Вергілій, уродженець місцевості Мантуа, в Італії, свою поему „Енеїду” пишучи, взорувався на „Іліяді й Одисей” Гомера. Його твір уважали витончено-вдосконаленим, тому всі завваги, писані у стилі „Мантуана”, вважалися вишукано-добірними.

Коли Маро² молодий в умі необмеженим своїм
уложив пляни, щоб пережили невмирущий Рим,
мабуть він ними перейшов понад всіх критиків права,
але він черпав із джерел, що їх природа зберегла:

Коли ж просліджувати став кожнісеньку частину —
бачив в суцільності природу й Гомера-людину.

В суворім правилі у праці відважний плян перевіряв,
переконаний, що Стагерит³ кожний вірш буде оглядав.

Отже вчись закони старовинні належно поважати,
вони ж суцільні з природою і слід з них приклад брати.

Є прекрасності, але наукою не можуть послужити,
бо не зусиллям праці, в щасливім надхненні почали жити.

Музика й поезія — одна на одну схожа,
грації обох — жодна метода навчити не може.

Лиш Местра рука нею володіє . . .

Якби правила не мали просторів належних
(а від них, в не одному, є кінець залежний)
тоді щасливий привілей в житті,
був би і правилом сам у собі.

² Маро — це Вергілій, тут він необмеженим умом своїм сягає в епоху Гомера, і закони природи та Гомер стають моттом у його творах.

³ Аристотель — житель місцевости Стагіра. Із його твору „Поетика” — критики формували свої точні й вибагливі правила для епічних творів і драми.

Тож Пегас, щоб швидше мету досягнути,
може, втоптаний вже шлях, зухвало оминати.

Є уми, що вміють пишно ображати, в провинах зростати,
що і справжні критики не наважуються виправляти;
те, що безладдя взяло в полон і вульгарна сміливість,
і щоб, з по той бік мистецтва, рятувати вибагливість,
бо вона, як осуди не стрінуть, серця здобуває
і тим же ціль і намір свій зразу досягає.

Але хоч стародавні люди правила порушують свої,
(так, як права, встановлені собою, розмінюють дешево королі)
Модерні — уважайте! Якщо вже мусите науку ображати —
причин і мети її не слід порушувати й ламати.

Осуджуйте зрідка, і змушені потребою на те,
критикуючим — нагоду дайте, щоб оправдали себе.

Буває критика, що продовжується без сумління,
вбивши добру славу, вводить жорстоке володіння.

Людей я знаю, що розвивають в думках своїх,
зневіру до краси і недоліки бачуть у всіх.

Їм зображення спотворені, без форми виглядають,
коли дивлячись на них, заблизько тримають . . .

Коли ж належну віддаль і пропорційне світло дати,
грацію зображення і риси можна подивляти.

Ватажок обережний не завжди силою чваниться,
ні позему краси поширювати не спішиться.

Коли ж на те складаються обставини його життя,
він міць свою приховує, щоби і мушка не бачила мала.

Це — стратегія така, схожа на помилки буває,
це ж бо ми в полоні мрійних снів, а не Гомер дрімає.

В зелені лаврів і досі стоять старинні вівтарі,
ген у висотах, недосяжні святотатській руці.

Схоронені від ревнощів і шаленої люті вогнів
і війни нищівної й заплутано-ускладнених віків.

Глянь як вівтарі, ладани навчання розливають!
Як, на мовах всіх, переможні пеани лунають!

Щоб особливо кожний голос у звеличанні виражався
і у всього людства, загальний хор зливався.

Слава, непереможні барди! * Ви в щасливім народились дні,
Безсмертні спадкоємці, всесвітніх звеличань ваші пісні!

До вас признання й пошана з роками росте,
як гірський струмок — в просторах рікою пливе.

*Барди — старовинні кельтські співці, що своїми піснями прославляли героїв.

Ненароджені славитимуть ваше могутнє ім'я,
бравом витатимуть світи, яких не знає ще земля!

О, щоб з вашого небесного вогня — іскра злетіла,
в синах малих, нікчемних ваших надхнення розгоріло;
(що немічними крилами за вами вслід літають,
з трепетною журбою пишуть, лиш променіють, як читають)
Умам порожнім даруйте науки незнані ще їм,
щоб захоплювались вищим розумом, а не своїм!

1709-11

Джон Мілтон (1608-1674)

ЯК ШВИДКО ЧАС

Як швидко час — неловний злодій юних літ,
мій двадцять третій рік поклав на свої крила.
Завершень повний проходить у поспіху мій світ.
Та моя спізнена весна ще не розцвіла.

Мабуть, правду обманула зовнішність моя,
що до змужнілости вже недалеко мені.
І вигляд дозрівання душевного життя —
залежний, чи Дух наділить прикмети свої.

Наділить менше, більше, скоро чи повільно,
і завжди буде в точній і у рівній мірі.
В низах, висотах — стріне долю задовільно,
бо час веде, щоб в Неба було волі й ділі.

Все, що Ласкою дане, що вживатиму я,
буде завжди під зором мого Бога-Отця.

1631

ПРО УРОЧИСТУ МУЗИКУ

Блаженні дві Русалки, радості небесна запурука,
Голос і Поезія у сфері гармонійні сестри дві.
Вживайте в переплеті силу, бо ваша божеська сполука
спроможна оживити віддыхом і тих, що є мертві.

Звучить у нашій розхвильованій уяві
безтурботна пісня в чистих тонах заграві,
як ви, перед троном, що шафірами блищить,
співаєте для Того, хто на ньому сидить —
із голосами, крещендо святими, в урочисте свято,
де ясні Серафими, у вогненно палаючій ряді,
на янгольських сурмах — угору піднесених — грають завзято,
і там, де безліч Херувимів співають хорів тисячі,
торкаючи арф безсмертних струни золоті,
із тими душами, що їх вкрасили переможні пальми,¹
співають безконечно ширі гимни і найсвятіші псалми.

щоб ми своїми голосами без дисонансів на землі
відповіли правильно на мелодійні янголів пісні.
Як ми колись співали, поки безмежний гріх людини,
дренчанням і шумом приглушив милозвучність природи
і всіх створінь музику, перервав із тієї причини,
яку посилали до Бога за всі дані їм вигоди.

¹ Переможні пальми носили святі на знак перемоги над гріхом.

У досконалім діязоні були колись усі ми,
поки слухняністю кермувались у стані доброти.²

О, щоб могли ми пісню цю якнайскоріше відновити
і в тоні Неба вдержати, аж поки прийде час злучити
нас всіх, щоб небесною родиною могли ми стати,
і жити з Ним і в нескінчених світанках лиш співати.

1645

² Перед тим як люди згрішили, усесь Всесвіт був у моральній та інтелектуальній злуці — діязоні, саме тому музику Всесвіту можна було чути на Землі.

Елля Вілер Вілкакс

ДВІ СКЛЯНКИ

У багатой людини на столі,
стояли повні по вінці склянки дві.
Із вином рубіновим була одна,
в другій склянці криштално-чиста вода.

Дві склянки поруч близько стояли:
— Розкажім одна одній про минуле —
Заговорила з вином рубіновим.
— Своім тріумфом неодноразовим
поділюсь, як славні мужі, не одні,
забували про всі почесті свої,
на бенкетах, при зустрічі зі мною
втрачали прикмети духа й спокою.
З королів гордих корони я знімала,
владу над ними могутню я мала.
Зі слави вершин скидала в долину.
Безчестила не одну людину.
Невинність взявши — сором приносила.
Лиш ковтнути мене — юних манила,
щоб потім, без змісту пройшло їх життя.
Могутнішою від королів — є Я,
і сильнішою за армії усі.
Я наказую впасти з керми руці.
Не одні поїзди з рейок з'їжджали.

І на дно моря кораблі спадали.
Мені є приємний вереск розпуки.
Впадші — шанують мене без принуки.
Славні,
багаті,
сильні,
передімною і генії пануть,
силу мою над собою визнають.
— Го, го! — (сміялась склянка повна вина)
Чи може
пишатись такими ділами вода?
— О, ні — відповіла склянка з водою.
— Мої діла не зрівняти з тобою.
Із тронів королів я не скидала.
Лиш розкажу, що серце раз сказало,
як краплинки мої помогли йому.
Мию обличчя сумне, гашу спрагу.
втомленим рукам — прохолоду даю.
Спадаю з гір, полонинами біжу.
Рікою пливу, у фонтанах граюсь.
В дощинках я, у веселці пишаюсь.
Мною радіють поля й людей очі.
На чоло, що в гарячці я серед ночі
полегшу приношу, жар проганяю.
Поля в посусі врожаєм вкриваю.
Червоне вино, ще тобі розкажу,
як —
коло млинове з мого наказу
повертається, з зерна робить муку.
Ще й тобі правду розкажу ось яку:

Не раз обезчещеного молодця —
з твого полону — ввела в нове життя.
Не одних скріпляю і помагаю,
Живуть ті в здоров'ю, що мене знають . . .

Отак говорили склянки на столі,
чим то прислужились людям у житті.
Із вином рубіновим була одна,
в другій склянці криштально-чиста вода.

НАРИС ПРО ПРАВДУ
(from essays of truth)

„Що є правда’’? — запитав у жартівливому тоні Пилат, але не зупинився в роздумі, щоб знайти відповідь. Без сумніву, що легковажність і непевність у питанні правди угодіює переконання на свободу думки і вчинків. І хоч пора філософів, зокрема грецьких скептиків, що вірили в непослідовність думки, яка ухиляється від роздумів, вже минула, то все ще залишилися непослідовні уми, які є нащадками тих же кровноносних судин, що посідали філософи давнини, але вже менше в них крові . . .

Все таки це не самі лише труднощі і праця, які людина в житті вкладає, щоб знайти правду, ані здобуток, коли її знайде, що впливає на спосіб думання людини, обмежуючи всі думки у своїх границях, але суть у тому, що правда обмеженням своїм інколи буває прислугою неправді, яка веде до розбещеної любови брехні. Одна з пізніших грецьких шкіл, щоб прийти до конкретного висновку, перевірила питання: Що криється в тому, що людина любить неправду, якої навіть не вживає для приємності, як це буває в поетів, або для грошової користи, як у продавців, тільки просто для самої брехні. Отже вони прийшли до висновку, що сама правда — нага, не вдягнута в кольори і ясна, як денне світло, але вона не спроможна надати хоч би на половину тієї величі, яку може дати світло свічки всім муміям, маскам і тріюфам світу.

Правда, без сумніву, може мати ціну перлини, яку лиш денне світло уможливить бачити, але вона не дійде до тієї ціни, яку посідають брилянти або рубіни, що є найкращі при різнома-

нітному освітленні. Значить, сурогат неправди завжди додає до приємності. Чи може будь-хто сумніватися в тому, що якби забрати з умів зарозумілі опінії, підлесливі надії, фальшиві оцінки, забрати всі уяви, які хто бажає, які хто любить, тоді не одні уми людини перемінилися б у щось жалюгідне мале й убоге, сповнене мелянхолії, у роз'єднанні і невдоволенні із себе самого . . .

Одним із батьків у великій суворості, яку св. Августин називав „поезією диявольського вина” є виповнення уяви всім тим, що є в тіні неправди. Але неправдою не є те, що пройде лиш крізь ум, а те, коли неправда потоне в умі, осяде в ньому і принесе біль. Але всі міркування у розбещенім осуді і прихильностях живуть у людини; проте правда, що осуджує себе саму, вчить, що лиш саме досліджування її людиною є вже любов'ю і залицанням до неї, а віра у правду стає приємністю людини і найвищим, повновладним добром в людській натурі.

У перших днях створення світу було світло свідомости, а в останніх днях — було світло розсудку. Працею Бога у дні відпочинку була ілюмінація Його Духа, яка є і до сьогодні. Вперше Бог вдихнув світло на лице матерії чи хаосу, потім вдихнув світло на лице людини; і ще й досі вдихає і посилає світло надхнення на вибранців своїх.

Поет Люкрецій належав до того роду людей, котрі вірили в доктрину Епікура, що наголошував лише на приємності життя, але в одному із своїх віршів він сказав: „Є приємністю стояти на березі моря і дивитись як хвилі підкидають і граються кораблями; приємно стояти у вікні замку й дивитися на поле бою і всі пригоди на ньому. Але ніяка приємність не спроможна зрівнятися з місцем переважального позему правди”, вершини її неможливо підкорити, домінувати, там і повітря завжди прозоре і спокійне, що угодібно бачити похибки, і мандрівки, і мряковиння, і бурі на

низах землі”. Отже роздум над усім баченим із вершин правди повинен бути сповнений співчуттям, жалем, а не безпропорційною гордістю. Без сумніву, Небо унапрямує ум людини до добродіяння, до уповання на Провидіння і щоб ум повертався довкола полюсів правди. Проїшовши від релігійної і філософічної правди до правли людства щодечних подій, напевно почуємо і від тих, що правди не примінюють у своєму житті, признання, що саме простолінійні і чисті вчинки належать до чесноти людської вдачі. А фальш є наче домішка до грошей із золота чи срібла, щоб вони були триваліші, але тим самим ця домішка знижує їх вартість, бо непрості і покручені ходи належать до вужа, що на череві повзе, а не ходить ногами.

Немає більшої хиби, яка вкриває людину соромом, як та, коли людина послуговується фальшем і зрадливістю. Тому Монтень гарно висловився, коли шукав причини, чому неправда є таким пониженням і таким огидним обвинуваченням, „Як добре зважити, то можна прийти до висновку, що людина, коли послуговується неправдою, має дуже велику відвагу супроти Бога, а супроти людини вона боягуз”. Бо неправда відважно стає вічна-віч з Богом, але маліє й ховається від людини, значить, послуговуючись неправдою, людина боїться іншої людини.

Без сумніву, розбіжність єхидного фальшу з вірою не можна краще висказати, як у тому, коли читаємо про останній клич на Суд Божий усього людства. Існує предсказане, що коли Христос прийде, Він „не знайде віри на землі”.

Написаний у 1625 р.

Франціс Бекон (1561 - 1626) перший англійський есеїст, в 1597 році опублікував першу свою працю. Але не самі есеї були його досягненням; непересічність його творів — це науковий спосіб писання. Критики назвали цей стиль: „новим інструментом в науці”. Не було б модерної науки без Бекона, його наслідниками 18-го сторіччя були Аддісон і Сер Річард Стіль.

Його есеї це: „Есеї про правду”, „Велике місце”, „Про науку”, „Новум Органум”, „Нова Атлантида (дім Соломона), „Про подружжя і вільний стан”.

За словами Александра Попа, Бекон був „наймудріший, найздібніший і найжорстокіший серед людей”. І далі пояснює, що Бекон був один із холоднокровних, з опанованим умом, що збудував імперію над самим собою і своїм світом. Для себе самого перестав існувати а, жив лише для науки.

1625

Addison

СЕРЦЕ КОКЕТКИ, есей

Подавши звіт із секції мозку молодої людини і описавши в подробицях все, чого дізнався про нього, я приступлю до найтрудшої праці — до звіту про загадкову анатомію серця кокетки.

Оператор пояснив нам, що досі в його хірургічній праці ніщо не було тяжчим за вивчення перикардіюму серця кокетки. Бо потрібно було йому пройти крізь лябіринти крутих доріжок, заглиблень і горбочків. Коли ж уже вдалося йому вчинити перикардіюм, ми при допомозі мікроскопа завважили мільйонну кількість маленьких шрамів на його поверхні, що були спричинені безмежною кількістю пострілів із лука. Але не побачили ми ані найменшого отвору, крізь який пройшла б хоч одна стріла і поцілила б у внутрішню частину серця.

Кожний дослідник анатомії серця знає, що в ньому знаходиться червона, густа речовина, яка при віддиху серця переходить у рідину-кров. Але провівши аналізу тієї рідини в серці кокетки, ми завважили, що вона ніщо інше, як ртуть, ота, що в барометрах для показу зміни погоди. Але ця рідина на здивовання дослідників мала ще іншу прикмету: в тубці в лябораторії ця рідина підходила вгору на прихід до кімнати багатого, гарного, зальотного й елегантного мужчини, а опадала на прихід незамітного, просто протиставного до першого.. Також рідина реагувала, цебто підходила до вершка під звуки жартівливо-веселого сміху і опадала, коли запливав настрої серйозного роздуму. Слідкуючи за реакцією рідини, дослідник знав, хто і якого рівня інтелектуального зайшов до нього.

Коли оператор пройшов перикардіум, увійшов до середньої частини серця. Поверхня його була дуже ховзька і вся проінята холодом, а в руках хірурга виблискувала кришталіками льоду. Всі пасма м'язів довкола серця були у загадково-інтригуючому переплетенні, чого ніколи не було в інших серцях. Ці переплети сходилися в гордійський вузол. (Легенда каже, що коли хто зможе його розв'язати — стане володарем цілого Сходу).

Ми також завважили, що на поверхні серця були позначки нерівномірних і нестійких ударів, коли служило власниці як життєвий орган.

При досліджуванні кровоносних судин ми довідалися, що крізь них не допливала ані одна каплина крові із серця до мовних органів, в яких родилися слова.

У сіточці нервів, що мереживом пригортає і зберігає відчуття любови та інших емоцій, не було ніякої сполуки, ані контакту з мозком, а лише з оболонкою ока . . . Прийшов час покласти серце на вагу. Воно було неймовірно легке, натякало на глибоку порожнечу. Глянувши в середину його, крізь мікроскоп, ми побачили багато клітин, що свідчили здогадам порожнечі. В декількох клітинах були предмети, що не заслуговували на увагу. І ні в одній клітині не було сліду тих, котрі старалися туди зайти, хоч очі власниці серця не раз неодного впевняли, що угощає його ласкавою увагою в одній із клітинок . . .

Врешті ми зайшли до ядра серця. В куточку на його дні стояла малесенька фігурка молодця у вибагливій одежі. За допомогою мікроскопа вдалося устійнити, що це той молодець, у котрого досліджували анатомію мозку . . .

Коли ж ми покінчили досліди серця кокетки і не могли прийти до конкретного заключення щодо природи субстанції його, (бо ж у всьому воно дуже різнилося від серця інших жінок)

ми вирішили пройти ще один експеримент: поклали серце у вогонь. На наше здивовання ми побачили в ньому прикмети незгоряючої салямандрини. Серце було спроможне жити в полум'ї вогнів без найменшого пошкодження . . .

1732

Еддісон (1672 - 1719), письменник, критик і автор багатьох есеїв, що ввели в літературу Англії нові форми висловів свободи думки, а то було виявом добірного спостереження щоденного життя. Він був також членом парламенту і секретарем.

З М І С Т

Від авторки	5
Александр Поп (довідка)	7
Александр Поп: Нарис про людину	9
Ода до самотності	23
Універсальна молитва	25
Нарис про критику	28
Джон Мілтон: Як швидко час	37
Про урочисту музику	40
Еллі Вілер Вілкокс. Дві склянки	42
Франсис Бекон. Нарис про правду	45
Addison. Серце кокетки	49

